

PRÍLOHA ČASOPISU LISTY SLOVÁKOV A ČECHOV

Študenti GVARZY v Prahe

V dňoch 8. – 12. 12. 2010 privítala krásne zasnežená predvianočná Praha 11 študentov a ich vyučujúcu dejepisu z Gymnázia Varšavská cesta 1 v Žiline, ktorí sa zúčastnili na VII. konferencii stredoškolákov. Organizátormi konferencie boli Dokumentačné a múzejné stredisko slovenskej menšiny v ČR, Klub slovenskej kultúry a Ústav pre súčasné dejiny AV ČR v.v.i., židovské, národnostné a menšinové štúdiá. Samotná súťaž prác študentov z Prahy, Liberca (slovenskí krajanovia žijúci v ČR) a Žiliny sa uskutočnila v Dome národnostných menšín v Prahe 10. 12. 2010. Témou súťažných prác boli **Národnostné menšiny a migrácia v Českej republike a v Slovenskej republike v minulosti a dnes**. Práce spracúvali rôzne príčiny migrácií, autori sa snažili priblížiť osudy jednotlivých ľudí, ktorí z rôznych dôvodov, či už politických, náboženských, alebo pracovných museli opustiť svoju vlasť a svojich blízkych. Práce žilinských študentov sa umiestnili na prvých miestach: 1. miesto získala Martina Bolibruchová s prácou **Jednosmerný listok**, 2. miesto práca **Chceš lepšie žiť? Migruj!** Daniela Sihlovca, Daniely Gjalbovej a Mareka Fišera, 3. miesto práce **20. storočie – storočie zmien v osudoch Slovákov** Adely Tavačovej a **Vyhnanec vo vlastnej vlasti** Andrey Benedekovej a Tatiány Kološtovej.

Organizátori podujatia pripravili veľmi zaujímavé a bohaté sprievodné akcie, dotýkajúce sa problematiky národnostných menšín a česko-slovenskej vzájomnosti. Tu môžeme spomenúť

prednášku s besedou **Národnostné menšiny v Československu v 20. storočí**, literárny večer **Lev Nikolajevič Tolstoj a Slovensko** pripravený k 100. výročiu úmrtia spisovateľa, prehliadka výstavy **Slovenskí tolstojovci**, exkurziu s prednáškou **Vyšehrad – Slavín**, kde sme si prezreli aj hroby významných osobností, ktoré mali osobný vzťah k Slovensku, ako napr. Božena Němcová, Adolf Heyduk a i. **Zásľuhou fundovaného výkladu pani PhDr. Heleny Noskovej, CSc.** sme sa zoznámili s históriou Prahy a jednotlivých významných historických stavieb, ako sú **Staromestské a Václavské námestie, radnica, orloj, Týnsky chrám, Anežský kláštor, Karlov most, Pražský hrad, Klementinum a mnohé iné**. Po ukončení prezentácií súťažných prác a ich vyhodnotení sme absolvovali večernú prechádzku zasneženým mestom a mali sme možnosť vychutnať si atmosféru predvianočnej Prahy. Náš pobyt v hlavnom meste ČR sme využili aj na návštevu divadelného predstavenia. Plní dojmov a zážitkov sme sa v nedeľu vrátili domov.

Celá konferencia ako aj jej sprievodné akcie boli výborne pripravené a radi by sme sa aj touto cestou poďakovali Dokumentačnému a múzejnému stredisku slovenskej národnostnej menšiny v ČR, Klubu slovenskej kultúry a hlavne pani doktorke Helene Noskovej za možnosť zúčastniť sa tejto akcie a predstaviť naše práce aj na zahraničnej pôde.

PhDr. Alica Virdzeková

Vážení čitatelia,

v tohtoročnom vydaní Študentských Listov by sme vám radi predstavili vybranú ukážku z jednej z víťazných prác súťaže študentov gymnázií, ktorá sa uskutočnila v rámci VII. ročníka konferencie stredoškolskej mládeže na tému: Národnostné menšiny a migrácia v Českej republike a v Slovenskej republike v minulosti a dnes, usporadúvanej Dokumentačným strediskom slovenskej menšiny v ČR v spolupráci s Klubom slovenskej kultúry a ÚSD AV ČR v.v.i.

Konkrétne ide o vybranú ukážku víťaznej práce „Jednosmerný lístok“, ktorej autorkou je Martina Bolibruchová, študentka Gymnázia Varšavská cesta 1 v Žiline. Prinášame vám úvod, metodiku práce a samotný záver.

Celú túto zaujímavú a pútavú prácu, tak ako aj ostatné víťazné študentské príspevky si budete môcť prečítať na webových stránkach: www.klubsk.net a www.scspol.cz.

Redakcia

Jednosmerný lístok

1 ÚVOD

V mojej odbornej práci som sa zamerala na migráciu obyvateľstva v 20. storočí a detailnejšie na všeobecné životné podmienky židovského obyvateľstva na Slovensku v období druhej svetovej vojny. Venovala som sa obdobiu prvej republiky, následným násilným deportáciám ako súčasťou nútenej migrácie a živote po nich. Dôvodov, prečo som si vybrala práve túto tému, je viac. Myslím si, že podmienky židovských obyvateľov na našom území nie sú vec, ktorá by mala byť prehliadaná. V 20. storočí si Židia museli vytrpieť mnoho. Veľa osudov sa zmenilo pre ich náboženstvo, nespočetné množstvo ľudí sa presťahovalo a vzdali sa všetkého, čo doma vybuodovali.

Poznám osoby, čo sa o tematiku židovského obyvateľstva v tejto dobe zaujímajú, no stále im väčšina poznatkov chýba. Práve preto som sa zamerala na túto časť obyvateľstva a chcem zviditeľniť to, čo museli prežiť. Podľa môjho názoru sa o týchto ľuďoch musí hovoriť, aby sme my alebo naše deti neurobili rovnaké chyby.

Inšpirovalo ma tiež poznanie 100-ročnej Žilinčanky Ruženy. Táto židovská pani prežila celé 20. storočie, na vlastnej koži pocítila každý problém, ktorý sa okolo ich náboženstva vyskytol. Štyri koncentračné tábory, cesta z mesta do mesta a zo štátu do štátu. Celý jej život je jednou veľkou migráciou. Pri tejto vete sa vynára otázka, čo vlastne slovo migrácia znamená. Migrácia v rôznych vedách nadobúda iné rozmery. Pokiaľ sa však na ňu pozeráme zo všeobecného hľadiska, je to „presídľovanie sa, sťahovanie sa (nejakej skupiny či masy)“¹⁾ Bližšie sa podľa smeru migrácie rozlišuje emigrácia (vystaňovanie) a imigrácia (pristáňovanie). Vnútroštatná migrácia sú pohyby v rámci hraníc - vnútroštátna migrácia. Vonkajšia migrácia je trvalý, dlhodobý či krátkodobý proces presunu

jednotlivcov alebo skupín ľudí cez hranice krajiny - medzinárodná migrácia. Migrant je každý človek, ktorý prekročí medzinárodne uznávané hranice a zostáva v inej zemi dlhšie než rok. Dobrovoľná migrácia vyplýva z vlastnej iniciatívy migranta. Môžeme hovoriť o migrácii individuálnej, kolektívnej, prípadne masovej. Exodus (hromadná migrácia) môže byť vyvolaná prírodnou katastrofou alebo vojnou. Nedobrovoľná migrácia zahŕňa vyhostenie, evakuáciu (opustenie za účelom ochrany). Sociológia a kultúrna a sociálna antropológia sa zameriavajú na motívy a dopady migrácie, jej vplyv na životný štýl, sociálnu štruktúru, príbuzenské vzťahy atď.“²⁾

Cieľom mojej práce je zviditeľniť príbehy a podmienky života židovského obyvateľstva na Slovensku v 20. storočí so zameraním na násilnú migráciu, ku ktorej boli donútení. Chcem aspoň v skratke spracovať obdobie od prvej ČSR až po obdobie totalitného režimu. Môj hlavný cieľ sú však deportácie Židov počas druhej svetovej vojny ako demonštrácia násilnej migrácie. Bola by som rada, keby sa jej prostredníctvom dostali k ľuďom nové informácie a pohľady na túto tému. Chcela by som priblížiť tiež konkrétny osud pani Ruženy ako príklad na všeobecné dianie na našom území. Všetkým židovským, ale aj iným obyvateľom vtedajšieho Slovenska patrí veľké uznanie za to, čo prežili a zvládli a budem rada, ak prispem aspoň malou kvapkou do mora v pomyselných zbierkach poklón týmto ľuďom.

1) <http://sk.wikipedia.org/wiki/Migr%C3%A1cia>
(10.2.2010)

2) <http://www.rozvojovevzdelavanie.sk/pojmy/migracia.html>
(10.2.2010)

2 METODIKA PRÁCE

Prvým krokom k vypracovaniu mojej práce bola návšteva Štátneho archívu v Bytči – pobočka v Žiline. Zo získaných prezidiálnych spisov a informácií som si postupne vytvorila objektívny pohľad na obdobie v rokoch 1939 – 1945 a aj po vojne. Pri čerpaní informácií som sa zamerala na židovské obyvateľstvo. Hospodárska, sociálna situácia, cestovanie, migrácia, boli hlavné témy, ktoré ma zaujímali. Často som navštevovala Krajskú knižnicu v Žiline. Čítala som Česko-Slovenskú historickú ročenku 2004, Krátke dejiny Slovenska (zostavila Elena Mannová) a autobiografický román židovského chlapca zo Štúrova, Tomáša Radila – Ve čtrnácti sám v Osvětimi. Pri nahliadaní do židovskej situácie mi pomohla aj publikácia Židia v Žiline (Peter a Pavol Frankl) či ďalší autobio-

grafický román Rudolfa Vrba – Utekl jsem z Osvětimi. Všetky tieto knihy ma posunuli ďalej v pokuse vžiť sa do osudov a situácie židovského obyvateľstva na Slovensku v 20. storočí. Veľkou pomocou boli židovsko-slovenské noviny Delet a samozrejme internet. Pri spracovávaní subjektívnej časti mojej práce som začala rozhovorom s pamätníčkou, 100-ročnou Žilinčankou Ruženou Adámkovou. Prerozprávala mi celý svoj životný príbeh, opísala svoju migráciu po Európe, ktorá bola skutočne bohatá. Jej život ma veľmi zaujal a náš rozhovor môžete nájsť v kapitole 4 Spomienky pamätníčky. Práca je doplnená prílohou, ktorá zahŕňa nielen fotografie z osobného archívu pani Ruženy, ale aj doplnujúci materiál ku kapitole 3 Vývoj Slovenska od obdobia prvej ČSR po obdobie totalitného režimu.

5 ZÁVER

„Predstava, že sa dá urobiť hrubá čiara červenou ceruzkou, ktorá oddeľuje minulosť a budúcnosť, je mylná a naivná,“ začína svoju knihu Tomáš Radil. Na viac než 700 stranách opisuje hrôzy, ktoré prežil v Osvienčime, vyhladzovacom tábore, továrni na smrť. Dôsledky tohto zápasu o život pociťuje dodnes, ako každý jeden z nespočetných státisícov obetí. A pritom táto nekonečná celoživotná cesta začala jedným vagónom. Jednosmerný lístok vo vrecku, to však nikto netušil. V 20. storočí ľudia migrovali všetkými smermi z rôznych dôvodov. Boli to dôvody dobrovoľné, snaha o lepší zárobok a podmienky pre život, no to, o čom si myslím, že by malo byť zdôraznené, sú nedobrovoľné odchody. Násilná, nútená migrácia je vec, ktorá ľuďom zmenila život hrôzostrašným spôsobom a aj po viac než 60 rokoch ju majú stále pred očami, akoby sa stala dnes. Prísť o všetko, všetkých zo dňa na deň a už nikdy to nedostať naspäť do vlastných rúk. Len pre jednu vec, pre šesťcípu hviezdu na hrudi.

Ciele, ktoré som si v úvode vytýčila, zviditeľniť príbehy a podmienky života židovského obyvateľstva na Slovensku v 20. storočí so zameraním na násilnú migráciu, ku ktorej boli donútení, zverejniť a vyzdvihnúť konkrétne osudy a zároveň tak upozorniť na problém rasizmu a diskriminácie, považujem za splnené. Na tému deportácií som hľadala z viacerých uhlov pohľadu. Spracovala som ju prostredníctvom rôznych zdrojov, či už publikácií, archívnych materiálov, internetu

alebo orálnej histórie, spomienok pani Ruženy. Tak vznikol komplexnejší pohľad na túto tému, ktorá je stále záhadou. Sú neisté čísla, dátumy, miesta. Myslím si však, že v mojej práci som dala priestor viacerým názorom a informáciám. Keď sa zamyslíme nad otázkou, aké boli príčiny násilnej migrácie, musíme povedať, že boli vrcholom ľudskej hlúposti. Spraviť z rovnakých ľudí ako sme my niečo menej. Zničiť vysokú inteligenciu a šikovnosť jednej vrstvy obyvateľov. Zo zavisť, z nenávisť? Snaha vytvoriť čistú rasu vo svete. A vôbec, existuje čistá rasa? Vieme si predstaviť, že by sa niečo také dialo v dnešnej spoločnosti? Bohužiaľ, deje sa to stále, len sme možno viac schopní zakrývať to. Pre pár zvrátených rozumov deň čo deň trpia nevinní a ich rodiny. Myslím, že by sme s týmto problémom mohli bojovať viac a neveriť klamstvám, že je všetko v poriadku, že je to len problém minulosti. Veď aj Hitler svojho času povedal, že nepozná nenávisť a koná racionálne. S veľkou úctou som spoznala pamätníčku, pani Ruženu Adámkovú. Zoznam jej migrácií a ich dôvodov bol snáď nekonečný. Tento príbeh ma očaril a každé slovo si budem ešte dlho pamätať. Tak silnú a odhodlanú ženu som nikdy predtým nevidela. Ako dôkaz slúži nielen jej životný príbeh, vek 100 rokov, ale aj poznámka, keď jej v 75 rokoch vymieňali kľb. Vraj, ako je možné, že má záruku len 25 rokov. A predsa, záručná doba pred pár dňami uplynula a pani Ružena je stále tu, plná sily.

Každému, kto túto hrôzu prežil, patrí moje veľké uznanie a pocta a verím, že sa nikdy nič podobné nebude opakovať. Žijeme vo svete, ktorý je migrácii otvorený, podporuje ju a ľudia to plne využívajú. Naším cieľom by malo byť neustále pripomínanie si minulosti pri krokoch vpred, aby sme mali pred očami chyby, ktorých sa nemôžeme dopustiť. Mali by sme zariadiť, aby už nikdy nikto nenastúpil s neistotou do dobyčieho vagónu so zbraňou pritlačenou k chrbtu. A v neposlednom rade stále pomyselne snímať klobúk dole pred obeťami ľudskej hlúposti.

